

מסכת חולין דף יב-יגא

סיכום גפ"ת

kobi.tora@gmail.com

סיכום הדרה

נושאים שבדף: ראה שחיטה ואינו מכיר את השוחט. רוב מצויים אצל שחיטה מומחין. כוונה בשחיטה. מעשה קטן ומחשבת הקטן. מתעסק בקודשים.

דף יב

אמר רב נחמן בשם רב, אם ראה אדם ששחט ולא מכירו, אם ראה את השחיטה מתחילה עד סופה, מותר לאכל משחיטה זו. ואם לא ראה אסור. ומבארת הגמ' (למסקנא) שמדובר שהרואה יודע שהשוחט לא בקיא אבל ראה ששחט סימן אחד כדון, היה צד להתיר משום שמסתבר שאף את השני ישחט כדון, קמ"ל רב שהזדמן לו לשחוט כדון ובסימן השני יש לחוש לשהייה וכו'. (אם לא יודע אם למד הלכות שחיטה או לא, יש רוב מצויים אצל שחיטה מומחין הם, ומבואר בברייתא שסומכים ע"ז במצא תרנגולת שחטה בשוק.)

שאל רב דימי בר יוסף את ר"נ אם שלח שליח לשחוט, ומצא שחוט¹, אמר לו ר"נ שמותר באכילה שחזקתו שחוט. לגבי תרומה אמר לו אין חזקתו תרום. וביאר לו את החילוק שאין קשר לנידון אם שליח עושה שליחותו או לא, וניתן לבאר שאין שליח עושה שליחותו, אבל לגבי שחיטה אף אם אדם אחר הלך ושחט הרי רוב מצויים אצל שחיטה מומחין. אבל לגבי תרומה אם יפריש אדם זר, הרי הוא תרום שלא מדעת ואין תרומתו תרומה.

רצו לתלות את הדין של רוב מצויים אצל שחיטה מומחין במחלוקת תנאים, מבואר בברייתא אבדו לו גדיים ותרנגולים ומצאם שחוטים², רבי יהודה אסר, רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי מתיר. ביאר רבי שמסתבר כסברתו של רבי יהודה שאסר באופן שמצאם באשפה, ומקום ההימצאות מוכיח שלא נשחטו היטב. ומסתבר כשיטת רבי חנינא באופן שמצאם בבית, וביארו למסקנא של הגמ' שרבי העמיד דבריהם שרבי יהודה שאסר הסכים עמוח רבי חנינא באשפה שבשוק, ורק באשפה בבית נחלקו. עכ"פ מבואר לדעת רבי חנינא שרוב מצויים אצל שחיטה מומחין ולכן העופות מותרים, ורבי יהודה חולק. דחה רנב"י שלכו"ע רוב מצויין וכו' מומחין, ולא נחלקו שנמצא בבית שמותר, ולא נחלקו באשפה שבשוק שלכו"ע אסור. נחלקו באשפה שבבית³, והמחלוקת אם אדם זורק נבילה לאשפה שבביתו, לרבי חנינא לא זורק וא"כ הנמצא הוא שחוט.

התבאר במשנה בתחילת הפרק שאין מוסרים שחיטה לחש"ו שמא יקלקלו, דקדקו בגמ' שהחשש הוא עתיד, וביאר רבא שא"כ לא נותנים להם לשחוט לכתחילה.

התבאר במשנה שכולם ששחטו ואחרים רואים השחיטה כשרה, ביאר רבא ששיטת התנא של המשנה כדברי רבי נתן שאין צריך כוונה בשחיטה⁴ ומספיק ידיעה לשם חיתוך כדון, שלמדנו שאמר אושעיא הצעיר בבני

**** הוספות וביאורי תוספות ****

¹ כאשר אומרים שרוב מצויים שאצל שחיטה, ונשחט כדון, בתחילה אמרו לגבי מצא תרנגולת שיכול להיות שהבעלים של התרנגולת שחטו כדון, והחידוש יותר בשלח שליח לשחוט ומצא השליח שחוט, שדבר זה נעשה בלא רשות, בכ"ז השחיטה כשרה. תוס' ד"ה או.

² אין הבדל אם אבדו או נגנבו, היות וחשוד על גניבה אינו חשוד על נבילה. תוס' ד"ה הרי.

³ אמרו תוס' (ד"ה כי) שנחלקו אף במצא בשוק בלא אשפה, כך מבואר בגמ' בב"מ.

⁴ שאלו בתוד"ה מאן, מבואר בדברי הגמ' שחש"ו אינם בכלל כוונה אפילו לא כאשר אחרים עומדים על גביהן אין כאן "כוונה", והרי בגמ' בגיטין מבואר שחש"ו כשרים לכתוב את הגט, ושאלו ע"ז בגמ' שם שהרי אינם בני דעה, וביארו שבכה"ג שגדול עומד על גביהם מועיל ומהני לכוונת לשמה. מחלקים תוס' שיש לחלק בין "גדול עומד ע"ג" לבין "אחרים רואים אותו", "גדול עומד ע"ג", הכוונה שיש גדול שעומד ומזהירו לעשות לשמה, אבל "אחרים רואים" אין זה כי אם רואים בעלמא ואין בזה שום חלק של לשמה. וא"כ הוקשה לתוס' שהרי לעיל בג, א מבואר שאחרים רואים וגדול עומד ע"ג זה ענין אחד, ולא ביארו. במהר"ם ובמהרש"ל מבואר שכלפי האמת בשחיטה לא בעינן כוונה לשמה ולכן אין הבדל בין גדול עומד ע"ג או אחרים רואים, אבל לו היה צריך כוונה בשחיטה בודאי שלא היה מועיל אחרים רואים.

עוד הוקשה לתוס' מדוע בגמ' ביבמות אמרו לגבי חליצה שחרש וחרשת פסולים מצד שאינם יכולים לקרא את פסוקי החליצה וכו' וקטן פסול מצד שנאמר "איש" והרי ניתן לפוסלם מצד חסרון כוונה, ומוכח שבחליצה צריך כוונה של שניהם. מבארים תוס' היות וחליצה נעשית בב"ד נחשב הדבר כגדול עומד ע"ג שהרי יזהירו אותם לעשות לשמה כדת וכדין. והקשו מהתוספתא שמבואר ששוטה אינו בכלל חליצה ואם דבר הנעשה בב"ד מוגדר כ"גדול עומד ע"ג" א"כ מה החסרון בשוטה, בדיוק כפי שמועיל בחליצה יועיל בגט. וביארו שבגט ניכר שנעשה לשמה שהרי כתב שמו ושמה שם עירו וכו' אבל בחליצה לא, ולכן דווקא בגט מועיל.

החבורה⁵, אם זרק אדם סכין לכותל⁶ ושחטה בדרכה כהלכה, **לר"נ** ה"שחיטה" כשרה, **ורבנן** פוסלים, **ורבי אושעיא פסק כר"נ**. **וביארנו בגמ'** שהסכין הלכה ובאה⁷ שאל"כ פסולה השחיטה.

דף יג

אמר רבי חייא בר אבא, הסתפק ריו"ח האם מועילה "מחשבה" של קטן בדברים שצריך "מחשבה" וכוונה⁸. **אמר לו רבי אמי**, הרי אפשר להסתפק אף לגבי "מעשה" קטן אם מוגדר בכלל כמעשה שנעשה כדין. **אלא** היות ואמרו "יש להן מעשה" אין מקום להסתפק, א"כ אף אמרו "אין להן מחשבה", **והמקור** בדין הגדרת כלי לקבל טומאה, שתינוק יכול לעשות מעשה ולהגדיר את הכלי לכלי, אבל אין לו מחשבה להגדיר כלי בלא מעשה.

אמר רבי חייא, ריו"ח לא הסתפק במחשבה בלבד, שבודאי לא מהני מחשבתו של תינוק, אלא באופן שהמחשבה ניכרת מתוך המעשה, כגון שהיתה עולה בדרום, והביא הקטן את העולה לצפון, **כאן** הסתפק ריו"ח אם ההבאה לצפון מלמדת על מחשבתו וכוונתו ששחיטה קודשי קודשים בצפון, או כך היה נראה לו נח ולא מחמת ההלכה והדין⁹. **תמנה הגמ'** והרי ריו"ח אמר הלכה בעניין הכשר לקבלת טומאה, אם **מעלה פירות לגג** כדי שיצאו מהם החרקים, וירד עליהם טל, לא הוכשרו כיון שלא היה נח לו בזה, ואם העלה לגג ואח"כ חשש שמעוניין בטל, הוכשרו. **אם חש"ו** העלו לגג אפילו שמחו בירידת הטל לא הוכשר היות ויש להם מעשה ולא מחשבה. ואמר ריו"ח אם החש"ו הפכו את הפירות ומוכח שהם מעוניינים בטל, הוכשרו הפירות, א"כ מוכח שסבר ריו"ח שבמקום שמתוך המעשה ניכר המחשבה, יש אף לקטן. **אלא מבארת הגמ'** שהסתפק ריו"ח אם דין זה מהתורה או מדרבנן. **רנב"ו למד** את הסוגיא באופן זה, הסתפק ריו"ח אם יש לקטן מעשה, **ואמר לו רבי אמי** הרי אמרו יש להם מעשה ואין להם מחשבה, **אלא** אמר שהסתפק אם שאמרו שיש מעשה לקטן הכוונה מדרבנן או אף מן התורה. **ופשט שיש להם מעשה אפילו מן התורה, ואין להם מחשבה אפילו לא מדרבנן, ומחשבה הניכרת מתוך מעשיו מהתורה אין לו, מדרבנן יש.**

הסתפק שמואל מה דינו של מתעסק בקודשים ולא חשב ופעולתו שחטה¹⁰, **אמר לו ר"ה**¹¹ אמרה תורה "ושחט את בן הבקר" צריך השחיטה תהיה לשם בן בקר. **אמר לו שמואל שידע דרשה זו**, ושאלתו היתה האם זה מעכב, **ואמר לו** "לרצונכם תזבחהו", היינו לדעתם תשחטו.

עיונים ונקודות

קטן העושה ציצית.

לאחר שדנו בגמ' במעשה הקטן ובמחשבתו. מה דינו לעצמו ומה דינו לאחרים בדין הטלת הציצית. ברמ"א (או"ח סי' יד הל' ציצית סעי' א) ויש מחמירין להצריך אנשים שיעשו אותו. עכ"ל. ובבה"ל (ד"ה להצריך אנשים) רוצה לפסול אשה וקטן לדעת ר"ת שאינם בלבישה, נוקט הבה"ל דקטן שהגיע לחינוך לעצמו עושה ומטיל ציצית בבגדו וגבי זה מוגדר כבר בבישה. וכן שהגדיל אי"צ להתיר את הציצית ושרי ללבוש זהו כדעבד וביעבד אין לחוש לר"ת הנ"ל וזאת בתנאי שידע שהטילם אז לשמה. והנה מדברי הבה"ל הנזכר מבואר דלמעשה בדיעבד לא חיישין לדעת ר"ת. אולם לדעת ר"ת עצמו נראה שציצית שהטיל הקטן בבגדו לא מהני לו לזמן שהגדיל ואפי' כאשר הטיל את הציצית לאחר שהגיע לגיל חינוך ואפי' שמחויב הוא מדרבנן עכ"פ א מהני לו לזמן שהוא מחויב מן התורה. צ"ע אמאי לשון הבה"ל מורה שהסתפק דוקא באותו קטן שהגדיל. לכאור' ספקו הוא בכל ציצית שהטיל הקטן אי מהני לגדול ללבוש דהרי נעשה ע"י מי שהוא מחויב בקשירה רק מדרבנן, ואולי שמבואר בבה"ל שיש לכך תנאי שידע שהטיל את הציצית לשמה. ממילא זה התנאי יודע אותו קטן שהגדיל ומהני לו עצמו הידיעה שהטיל את הציצית לשמה אולם גדול אחר מהיכי יתני לומר שהקטן יחא נאמן לומר לו הטלתי הציצית לשמה. ובאמת ישל"ע אי הקטן עשה והגדיל ועתה מעיד על זמן שהיה קטן שעשה לשמה אי מהני.

***** הוספות וביאורי תוספות *****

⁵ כך ביאר רש"י שהכוונה "מן החבריא" הצעיר מבני הישיבה, אבל בתוד"ה דמן ביארו ש"חבריא" הוא שם מקום. ⁶ תוס' (ד"ה זרק) מבארים שרבנן שפסלו את השחיטה פסלו **אפילו באופן שהייתה מחשבת חיתוך**, שלדעתם צריך "מחשבת חיתוך סימנים", מאידך **לרבי נתן** מועיל אפילו שלא היה כוונת חיתוך כלל.

⁷ ברש"י ד"ה שהלכה ביאר, **שניתן להעמיד** אף בסכין ארוך שיש בארוכו יותר ממלא צואר, רק בגמ' העמידו במולך ומביא שבכה"ג **מועיל** אפילו סכין כקטן כאיזמל.

⁸ רש"י ד"ה קטן הביא דוגמא של שחיטה בקודשים שיש בה מחשבה לשם וכו', אם מועיל בזה המחשבה של הקטן, **ותוס' ד"ה קטן שאלו** מדוע שלא יועיל מחשבת הקטן הרי אמרו שמועיל סתמא לשמה בזבח, **וביארנו** שמחשבת הקטן גרוע שהרי לא יודע שהם קודשים בכלל **ויתכן** שסבר שהם חולין וא"כ מוגדר כמתעסק, שאם שחט לשם חולין אמנם כשר אבל אם שחט משום שהם חולין פסול. **ואפילו אם הקטן אומר** שידע שהם קודשים ומתכוון לשמן, יש להסתפק אם כוונתו כוונה, **ואולי** לא מועיל באופן שאין מעשיו מוכיחים.

⁹ כלפי הגדרת הסוגיא מהו מעשה של קטן מהו הכוונה, ביארו תוס' (ד"ה ותיבעי) **שמשמע מרש"י**, מעשה=מחשבה +דיבור. **מחשבה=דיבור** בלא מעשה. **מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו**=מעשה אפילו בלא דיבור. **ותוס' ביארו** שאין אמירת הקטן מועילה לא לחיוב ולא לשלילה, אלא יש מעשה המוגדר ל"מעשה גמור" שברור ומוכח מתוך המעשה מדוע עושהו. ויש "מעשה גרוע": שאפילו מדבר לא מועיל, **ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו**, שכלפי הדברים נראה שמבין מה שעושה, ויש לתלות שעושה כדין. ועי"ע בדבריהם.

¹⁰ רש"י ד"ה מנין ביאר שהתכוון להגביה או לזרוק את הסכין, אבל אם היה לו מחשבת שחיטה רק לא חשב לשמה בודאי שכשר רק שלא עלו לבעלים לשם חובה. **ושאלו תוד"ה מנין**, אם זרק או הגביה את הסכין אפילו בחולין שחיטה זו פסולה שהרי לא היה כאן מחשבת חיתוך כלל, **וביארנו** שחושב לשם חיתוך סימנים אבל לא חושב לשם זביחה שבכה"ג בחולין כשר. **עוד ביארנו** שמתעסק שחשב שמה שלפניו הוא חולין.

¹¹ מוכיחים תוס' שהיו ב' **אמוראים שנקראו "רב הונא"** שמשמע כאן שהיה שמואל קטן מר"ה שהרי שאלו, ובמקומות אחרים מבואר שר"ה ישב לפני שמואל. **עד כאן** מדובר באותו דור של שמואל ורב, **ונראה בדבריהם שהיה עוד רב הונא בדור מאוחר יותר** שהיה תלמידו של רבי ירמיה, ורבי ירמיה היה תלמידו של רבי זירא ורבי זירא היה תלמידו של רב יהודה שהוא שמע מרב ושמואל.